

СЕКЦІЯ «ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА»

МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ІННОВАЦІЙНО АКТИВНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Лабунська С.В., к.е.н., доц., докторант кафедри менеджменту та бізнесу,
Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця,
м. Харків, Україна*

В умовах нестійкого розвитку національної економічної системи, які є наслідками зовнішніх економічних та геополітичних факторів, структурних диспропорцій і деструктивних чинників, вітчизняні підприємства стикаються зі зростанням зовнішніх загроз своїй діяльності. Нерівномірний розвиток внутрішніх систем управління підприємств, який віддзеркалює, як дію зовнішніх подразників так і проблеми менеджменту, викликає необхідність побудови системи економічної безпеки, здатної ефективно протидіяти всім видам загроз зовнішнього та внутрішнього середовища. Таким чином питання створення дієвої системи економічної безпеки підприємства (ЕБП) набувають надзвичайної актуальності та є предметом дослідження багатьох зарубіжних та вітчизняних науковців.

Серед найбільш вагомих напрацювань з цієї проблематики слід відзначити науковий внесок В. Вільсона, В. Геєць, С. Ілляшенка [1], Р. Каралі, О. Камушкова [4], Г. Козаченко, О. Мороз [3], В. Пономаренка, З. Стачовяка, В. Ткач [4], Л. Шемаєвої [5], В. Ярочкіна. Разом з тим слід констатувати відсутність нормативізму у тлумаченні самої дефініції економічної безпеки, що обумовлює використання різних методологічних платформ для створення системи забезпечення безпеки стану та діяльності суб'єкту господарювання. Ґрунтуючись на науковому розумінні категорії «система» можливо виділити два основних підходи до змістовного контексту поняття економічної безпеки підприємства з позицій системності. Прихильники першого підходу [2] розглядають економічну безпеку підприємства як певну підсистему управління, що здатна впливати на інші функціональні підсистеми та забезпечувати ефективне функціонування підприємства як системи за будь-яких умов. Інші науковці [5] вважають, що сутність категоріального визначення «економічної безпеки підприємства» базується на сприйнятті системи безпеки як організаційно-економічного зв'язку між структурними підрозділами системи менеджменту підприємства, який передбачає цілісність, здатність до розвитку та досягнення стратегічної мети суб'єктом господарювання.

На нашу думку, саме ефективна дія механізму загальної системи менеджменту формує у підприємства відчуття безпеки та гарантує можливості функціонування та конкурентоспроможності у агресивному по відношенню до підприємства зовнішньому середовищі. Забезпечення ефективного функціонування підприємства досягається не тільки шляхом вдалої адаптації організаційно-економічного механізму

та системи управління до мінливості зовнішнього середовища, але й створенням сприятливих умов функціонування шляхом реалізації проактивної стратегії розвитку. Отже, метою даної статті є розробка теоретико-методологічного базису формування і впровадження в практику менеджменту вітчизняних підприємств системи економічної безпеки, яка враховує латентні зв'язки між структурними компонентами загальної системи управління господарською діяльністю на основі пріоритетів інноваційного розвитку.

Для забезпечення перманентної безпеки суб'єкту господарювання, першочерговим завданням підприємства за сучасних умов є побудова дієздатної системи управління ЕБП, яка є невід'ємною частиною загальної системи менеджменту та має з нею спільні цілі, напрямки та біфуркаційні точки розвитку.

Формування такої системи зумовлюється наступними факторами: необхідність швидкого та адекватного реагування на плинність зовнішнього середовища та зміну проявів дії носіїв загроз; потреба у когерентному розвитку всіх управлінських підсистем підприємства; наявність внутрішніх загроз, як наслідків напруги всередині предметно-орієнтованих систем управління господарською діяльністю, спричинених впливом на них деструктивних зовнішніх та внутрішніх чинників; необхідність оптимізації та синхронізації всіх підсистем виробничо-комерційної діяльності підприємства та підтримка сталості їх розвитку; необхідність збереження цілісності та рівноваги у загальній системі менеджменту підприємства, що забезпечує його стратегічний розвиток та конкурентоспроможність.

Змістовному тлумаченню, принципам, підходами до створення та оптимальної організації системи управління ЕБП, приділена увага в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. Найбільш вдале визначення системи ЕБП, на думку автора, дано Л. Г. Шемаєвою, яка визначає цю дефініцію як організовану сукупність взаємопов'язаних елементів організаційної структури підприємства, які здатні функціонувати в межах нормативно-правової бази зовнішнього інституціонального середовища та всіма методами і засобами реалізовувати стратегічні та тактичні цілі підприємства, забезпечивши повний захист його інтересів [5].

В рамках задач, поставлених в ході авторського дослідження, вважається за доцільне розглядати систему ЕБП як відкриту динамічну предметно-орієнтовану управлінську підсистему загальної системи менеджменту, організаційна структура якої побудована таким чином, що здатна за допомогою спрямованого функціонального впливу забезпечити захист ресурсного потенціалу від дії зовнішніх загроз та деструктивних чинників внутрішнього середовища в процесі господарської діяльності підприємства та сформуванню сприятливих умов його функціонування у майбутньому.

Розв'язання проблеми побудови дієздатної, адекватної спрямуванням підприємства, що до зменшення наслідків дії деструктивних чинників, системи економічної безпеки в сучасному контексті відсутності сталості зовнішнього середовища функціонування суб'єкту господарювання, і як наслідку нерівномірного розвитку внутрішнього, що призводить до зростання напруженості всередині

підприємства, передбачає формування відповідного методологічного підґрунтя. Формування відповідного методологічного базису, на думку автора, має спиратися саме на визначення системи ЕБП як відкритої динамічної системи, що здатна за певних умов до саморозвитку та самоорганізації, тобто на методологічну платформу системної та синергетичної парадигм.

Основною умовою для ефективного функціонування відкритих динамічних систем, з позицій синергетичної парадигми, є наявність неврівноважених станів системи та здатність її до саморозвитку та самоорганізації. Отже, побудова системних організаційно-інформаційних взаємозв'язків в загальній системі управління підприємством надає можливість шляхом непрямого управлінського впливу з боку керуючої системи більш високої ієрархії за допомогою резонансних факторів, які не вступають в протиріччя з системою ЕБП, коректувати напрям та інтенсивність її розвитку.

Таким чином, загальне управління ЕБП як відкритою динамічною системою має полягати у наступному: визначення та узгодження зі загальними стратегічними цілями суб'єкту господарювання ймовірних майбутніх станів системи; виявлення осередків напруги всередині системи ЕБП та інших управлінських систем підприємства та визначення сили їх впливу на внутрішній стан системи; стимулювання обрання шляхів досягнення рівноважних станів системою ЕБП синхронних та однорідних у часі та просторі з розвитком загальної системи менеджменту та інших предметно - орієнтованих управлінських систем підприємства; спрямування функціонального впливу як всередині системи ЕБП, так і з боку інших управлінських систем, у визначеному напрямку її розвитку; оцінка необхідного обсягу ресурсного резерву для підтримки динамічного сталого розвитку системи ЕБП та виконання функції самозбереження.

Таким чином, в процесі формування системи економічної безпеки як базової складової системи загального управління підприємством особлива увага має бути приділена забезпеченню ефективного функціонування системи управління інноваційною діяльністю, як найбільш вразливої до дії зовнішніх та внутрішніх загроз. Саме система управління інноваційною діяльністю визначається, з одного боку найбільшою динамікою у своєму розвитку, і як слідством з цього найвищим ступенем ризику, а з іншого - найпотужнішим впливом на всі підсистеми загальної системи менеджменту, який може бути як позитивним так і негативним. Інноваційна діяльність за своєю економічною природою є водночас і загрозою, бо пов'язана з додатковими ризиками, й запорукою економічної безпеки підприємства, оскільки визначає його конкурентні позиції та можливості розвитку в стратегічній та оперативній перспективі. Отже, побудова системи економічної безпеки та системи управління інноваційною діяльністю повинна відбуватися у тісному взаємозв'язку та взаємозалежності, не ігноруючи при цьому, інші предметно-орієнтовані системи управління, які всі мають міжсистемні зв'язки у тому числі з вищезгаданими системами і разом складають загальну систему менеджменту підприємства.

Список літератури:

1. Інновації і маркетинг – рушійні сили економічного розвитку : монографія / за ред. С.М. Ілляшенка. – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус», 2012. – 536 с.
2. Коробчинський О.Л. Методика формування системи економічної безпеки підприємства / О.Л. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки. – 2009. - № 4(94). – С. 41-45.
3. Мороз О.В. Концепція економічної безпеки сучасного підприємства [Текст] : монографія / О.В. Мороз, Н.П. Карачина, А.А. Шиян. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 241 с.
4. Ткач В.О. Фінансова безпека підприємства : організаційно-економічний механізм керування податковими зобов'язаннями підприємств : монографія / В.О. Ткач, О.С. Камушков, В.О. Шевченко. – Запоріжжя, 2011. – 168 с.
5. Шемаєва Л.Г. Забезпечення економічної безпеки підприємства на основі управління стратегічною взаємодією із суб'єктами зовнішнього середовища : монографія / Л.Г. Шемаєва // Рада національної безпеки і оборони України, Національний ін-т проблем економічної безпеки. - К. : НІПМБ, 2009. - 357 с.

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ВЕКТОР ВПЛИВУ НА ІНТЕГРАЛЬНІ ПОКАЗНИКИ ВОЄННО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

*Скляр Н.М., старший викладач кафедри менеджменту та маркетингу,
ВП ЗІЕІТ, м. Кривий Ріг, Україна*

Оборонно-промисловий сектор економіки в умовах сучасних збройних конфліктів та розповсюдження тероризму є ключовим елементом національної безпеки держави. Серед численних факторів, які впливають на розвиток оборонно-промислового сектору економіки, найбільш важливим є рівень ефективності фінансового забезпечення потреб ОПК.

Серед праць відомих дослідників, які вивчали проблеми воєнно-економічної безпеки держави, таких як В. Бегма, В. Горбулін, О. Гришуткин, С. Згурець, В. Бадрак, А. Шевцов, дослідження А. Сухорукова [1] визначаються методологічними підходами до визначення показників воєнно-економічної безпеки. Але вплив різних факторів на показники воєнно-економічної безпеки досліджувались науковцями дотично, що і обумовило актуальність теми даної статті.

Оборонну сферу характеризує низка показників: рівень фінансування оборони, рівень оборонних витрат, рівень оборонних витрат на душу населення, рівень оборонних витрат на одного військовослужбовця, співвідношення витрат на особовий склад до витрат на озброєння.